

תקנוה ברכת הצדוקים דהיינו הברכה שאנחנו קוראים לזה היום ולמלשינים זוהי ברכה שהתווספה אח"כ, את הברכה הזאת תקנו ביבנה, כנגד מי תקנוה כנגד מי תקנו כאן את הברכה הי"ט, הרי אמרנו קודם שהי"ח ברכות הם בדווקא או כנגד י"ח אזכרות של הבו לה' בני אלים או כנגד י"ח אזכרות שבק"ש או כנגד י"ח חוליות שבשדרה, כנגד מי תקנו כאן את הברכה הי"ח, אומרת הגמרא אמר רבי לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני שהוא אומר שתקנו את זה כנגד י"ח אזכרות שבהבו לה' בני אלים זה כנגד (תהלים כ"ט) אל הכבוד הרעים שיש עוד שם אחד שזה הוא לא שם הוי"ה בהבו לה' בני אלים שזהו קל הכבוד הרעים, כנגד הקל הזה כנגד זה תקנו את הברכה הי"ט, לרב יוסף שהוא אומר שזה כנגד י"ח אזכרות שבק"ש הברכה הי"ט באה כנגד אחד שבקריאת שמע שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד האחד הזה ג"כ הרי מכוון על הקב"ה וכנגד האחד שבק"ש כנגד זה תקנו את הברכה הי"ט, לרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי שהוא אומר שזה כנגד י"ח חוליות שבשדרה זה כנגד חוליא קמנה שבשדרה שיש בסוף השדרה חוליא אחת קטנה וכנגד החוליה הזאת שהיא חוליא הי"ט כנגד זה תקנו את הברכה הי"ט.

אומרת הגמרא תנו רבנן שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה שבתחלה היו מתפללים את כל י"ח הברכות אבל לא לפי הסדר שאנחנו מתפללים אותם היום, ושמעון הפקולי הסדיר את י"ח הברכות לפני רבן גמליאל על הסדר כפי הסדר שאנחנו מתפללים את התפילה היום זהו הסדר ששמעון הפקולי סידר את התפילה לפני ר"ג ביבנה.

אומרת הגמרא אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים ר"ג רצה לתקן כאן ברכה מיוחדת כדי לקלל את האפיקורסים, כפי שהרמב"ם מביא בהל' תפילה פרק שני מביא הרמב"ם בימי ר"ג רבו האפיקורסים בישראל והיו מצרים לישראל ומסיתין אותן לשוב מאחרי ה' וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה שתהיה בה שאלה מלפני ה' לאבד האפיקורסים, כך כותב הרמב"ם בפרק ב' מהל' תפילה וזהו מה שאנחנו רואים כאן שאמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים.

אומרת הגמרא עמד שמואל הקטן ותקנה שמואל הקטן עמד ותקן את הברכה, לשנה אחרת לשנה הבאה שכחה הוא שכח את הברכה, וכששלחו אותו לעמוד לפני הציבור - דף כ"ט ע"א

והשקיף בה שתים ושלש שעות הוא העתמק והוא חשב כדי לזכור את הברכה ב' וג' שעות ולא העלוהו ולא העבירו אותו מן העמוד.

אומרת הגמרא אמאי לא העלוהו מדוע באמת לא העבירו אותו מן העמוד והאמר רב יהודה אמר רב הרי רב יהודה אמר משמו של רב מועה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו שאדם שטעה בכל ברכה אחרת חוץ מולמלשינים לא מעברים אותו מן העמוד, בברכת הצדוקים מעלין אותו אם אדם טעה בברכת המינין מעבירין אותו מן העמוד חיישינן שמא מין הוא שאנחנו חוששים שמא הוא צדוקי ועל כן הוא לא

אומרת הגמרא אמר רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד שמונה עשרה אזכרות שאמר דוד (תהלים כ"ט) בהבו לה' בני אלים, יש מזמור בתהילים מזמור לדוד הבו לה' בני אלים ושמה יש י"ח אזכרות, י"ח פעמים שם הוי"ה, וכנגד זה תיקנו את תפלת י"ח של י"ח ברכות.

רב יוסף אמר כנגד שמונה עשרה אזכרות שבקריאת שמע שכנגד י"ח פעמים שכתוב שם הוי"ה בק"ש ושמה זה כבר לאו דווקא שם הוי"ה, שמה יש ביחד שם הוי"ה עם שמות אחרים שמות קודש ביחד יש י"ח אזכרות.

אומרת הגמרא אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה זה כנגד י"ח החוליות שבשדרה, כנגד זה תקנו את הי"ח ברכות.

אומר כאן הפנ"י מדוע דווקא כנגד י"ח חוליות, זה כנגד כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך והחוליות של השדרה הם הכי פחות שמתעסקים במצות ועל כן כנגד זה צריך להראות שאדם צריך להתפלל עם כל אבריו שאפילו חוליות השדרה ג"כ צריכות לומר ה' מי כמוך וכנגד זה תקנו את י"ח הברכות.

ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה האדם כשהוא כורע ומשתחוה את ד' הכרעות ב"ח הוא צריך לכרוע עד שכל חוליות השדרה יתפקקו, דהיינו הפקק נקרא הקשר שבין עצם לעצם זה נקרא הפקק וכשהאדם כורע ומתכוּפף אז הפקקים האלה בולטים החוצה, וזה הכוונה עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה.

עולא אמר עד כדי שיראה איסר כנגד לבו מה הכוונה שיראה איסר כנגד לבו, מסביר כאן רש"י כדי שיתהוו שני קמטים אחד מלמעלה ואחד מלמטה על לבו ויש רוחב בין קמט אחד לשני יש רוחב של כמו מטבע ששמו איסר עד כדי כך עד שיראו שני הקמטים האלה עד כדי כך הוא צריך לכרוע, ישנם אחרים שאומרים שהכוונה שעד כדי שהוא יכרע הוא יכול לראות איסר דהיינו מטבע קטנה שמונחת על הקרקע, עד כדי כך הוא צריך לכרוע, והיינו שהוא צריך לכרוע את כל גופו לא רק את ראשו כדי שיוכל לראות מטבע שמונחת על לבו אלא הוא צריך לכרוע את כל חלק גופו העליון עד כדי שיוכל לראות מטבע מונחת על הקרקע כנגד לבו.

רבי חנינא אמר כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך הוא לא צריך לכרוע עד כדי כך אלא כיון שהוא רק מנענע בראשו לכיוון מטה זה כבר מספיק נקרא כריעה והוא כבר לא צריך יותר.

אומרת הגמרא אמר רבא והוא דמצער נפשיה זה דווקא בשעה שהוא בצער שהוא לא יכול לכרוע יותר אז מספיק כמו שאומר ר' חנינא ומחזי כמאן דכרע, שאז זה כבר נראה כאילו הוא כורע, אז זה כבר מספיק, אבל בצורה רגילה כשהאדם ברי ויכול אז ודאי שלא מספיק כפי שר' חנינא אומר כיון שנענע ראשו אלא צריך עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה או עד כדי שיראה איסר כנגד לבו.

אומרת הגמרא הני תמני סרי תשסרי חוויין איך אנחנו אומרים שזה י"ח ברכות הרי יש לנו י"ט ברכות, אומרת הגמרא אמר רבי לוי ברכת הצדוקים (מינים) ביבנה

רוצה לקלל את כל האפיקורסים.

אומרת הגמרא שאני שמואל הקטן שמואל הקטן שונה מאחרים כיון שהוא תיקן את זה על כן אנחנו לא חוששים בו שמא הוא נעשה לצדוקי.

שואלת הגמרא וניחוש דלמא הדר ביה מדוע אנחנו באמת לא חוששים שמא הוא חזר בו והוא הפך לצדוקי.

אומרת הגמרא אמר אביי גמירי למדנו מבא לא עבדי בישא אדם שהוא טוב במהותו לא יכול להיות רע.

שואלת הגמרא ולא והכתיב (יחזקאל י"ח) ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול הרי כתוב בפסוק שאדם ששב מצדקתו ואח"כ עשה עול הרי אנחנו רואים שגם צדיק יכול לחזור בו ולעשות הבל.

אומרת הגמרא ההוא רשע מעיקרו אדם שהוא היה רשע מעיקרו אפילו שהוא אח"כ נעשה צדיק הוא יכול לחזור בו אבל צדיק מעיקרו לא אבל אדם שהוא מעיקרו צדיק הוא לא יכול, הוא עליו עומד הכלל שטבא לא עבדי בישא.

שואלת הגמרא ולא והא תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי הרי אנחנו רואים שגם אדם שהיה טוב מעיקרו מ"מ הוא יכול להתקלקל כמו יוחנן כ"ג.

אומרת הגמרא אמר אביי הוא ינאי הוא יוחנן ינאי הוא זה יוחנן כ"ג, ועל כן אומר כאן רש"י הוא באמת היה רשע מתחלתו ולאחר מכן הוא נהיה צדיק ושוב התקלקל כך שאין מכאן קושיא על מה שאמרנו קודם שטבא לא עבדי בישא, כך סובר אביי.

רבא אמר ינאי לחוד ויוחנן לחוד אלו הם שני אנשים ויוחנן באמת היה צדיק מעיקרו, ינאי רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו יוחנן כ"ג באמת היה צדיק מעיקרו.

אומרת א"כ הגמרא הניחא לאביי אליבא דאביי טוב מאד שטבא באמת לא עבדי בישא ויוחנן כ"ג היה ביש מעיקרו, אלא לרבא קשיא אליבא דרבא הרי קשה אנחנו כאן רואים שג"כ טבא אדם שהוא טוב מעיקרו ג"כ יכול להעשות רע.

אמר לך רבא צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר ביה אה"נ גם בצדיק מעיקרו אנחנו חוששים שמא הוא חזר בו ושמא נעשה צדוקי אבל באמת מדוע באמת בשמואל הקטן לא חששנו ולא העבירו אותו מן העמוד אפילו שהוא השקיף בזה שעות ושלוש שעות אי הכי אמאי לא אסקוהו, שאני שמואל הקטן דאתחיל בה כיון שהוא כבר התחיל את הברכה אז באמת לא מעבירים אותו, דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי לא לנו אלא שלא התחיל בה אז מעבירים אותו אם הוא לא אמר את ברכת הצדוקים אבל התחיל בה נומרה אבל אם הוא התחיל את הברכה אנחנו רואים שהוא עצמו לא נעשה צדוקי שהרי הוא רוצה לקלל את המינין אלא שהוא טעה בה על כן כיון שהוא כבר התחיל את הברכה אפילו שהוא השקיף בה שתיים ושלוש שעות מ"מ לא מעבירים אותו מן העמוד אלא נותנים לו שהות כדי להזכר וכך להמשיך ולגמור את התפילה.

הגמרא שאלה כנגד איזה דבר אנחנו מתפללים י"ח ברכות בכל תפילת י"ח והגמרא הביאה בזה כמה וכמה דעות, עכשיו שואלת הגמרא הני שבע דשבתא כנגד מי כנגד מה אנחנו

מתפללים את תפילת שבת שהיא ז' ברכות, ג' ברכות בתחילה וג' ברכות בסוף ובאמצע ברכת קדושת היום בסך הכל יש לנו ז' ברכות בשבת שואלת הגמרא כנגד מי כנגד מה תקנו לנו את התפלה בז' ברכות בשבת.

אומרת הגמרא אמר רבי חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים שבמזמור לדוד ששמה יש את כל הקולות, קול ה' על המים, יש שמה ז' קולות וכנגד כל קול וקול תקנו לנו ברכה מיוחדת.

מסביר כאן התוס' הרא"ש מדוע באמת דווקא כנגד זה, בגלל ששם במזמור הזה מדובר מקבלת התורה שכתוב שם קול ה' יחיל מדבר וזה מרמז על קבלת התורה וקבלת התורה היתה בשבת על כן כנגד זה תקנו לנו את ז' הברכות כנגד ז' קולות שאמר דוד על המים.

שואלת הגמרא הני תשע דראש השנה כנגד מי כנגד מי תקנו ט' ברכות בר"ה שזהו ג"כ ג' ברכות ראשונות וג' אחרונות ומלכיות זכרונות ושופרות בינתים, בסך הכל ט' ברכות.

אומרת הגמרא אמר רבי יצחק דמן קרמינין כנגד תשעה אוזרות שאמרה חנה בתפלתה חנה בתפלתה להקב"ה שיפקדה בבן אז היא הזכירה שם ט' פעמים את שם ה' וכנגד ט' האזרות שחנה הזכירה בתפלתה כנגד זה אנחנו מתפללים ט' ברכות בר"ה, דאמר מר בראש השנה נפקדה שרה רחל ורחנה שגם שרה אמנו גם רחל אמנו וגם חנה שנפקדה ע"י תפלתה ג"כ נפקדה בר"ה ועל כן בר"ה תקנו לנו ט' ברכות כנגד האזרות שהזכירה חנה בתפלתה.

שואלת הגמרא הני עשרים וארבע דתעניות בתענית בסדר תעניות התפלה היתה תפלה של כ"ד ברכות, שחוץ מהי"ח ברכות הוסיפו עוד ו' ברכות על הי"ח הקיימים בסך הכל כ"ד ברכות, שואלת הגמרא כנגד מי, כנגד מה תקנו את הכ"ד ברכות בסדר תעניות.

אומרת הגמרא אמר רבי חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קדשי הקדשים שבשעה ששלמה המלך הכניס את הארון לבית קה"ק יש תפלה מיוחדת ששלמה המלך התפלל שם ויש שמה כ"ד רננות, דהיינו כולם לשון תפלה, יש שם לשון רנה תפלה תחינה כל הלשונות ביחד בסך הכל יש לנו שם כ"ד רננות וכנגד הכ"ד רננות האלה תקנו בסדר תעניות להתפלל כ"ד ברכות.

שואלת הגמרא אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אם כך מדוע אנחנו לא אומרים כל יום כ"ד ברכות כנגד הכ"ד רננות שאמר שלמה המלך, מדוע דווקא ביום תענית.

אומרת הגמרא אימת אמרינהו שלמה שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו ששלמה המלך אמר את זה ביום של רחמים, מסביר כאן רש"י מדוע דווקא ביום של רחמים הוא אמר את זה, ששלמה המלך היה צריך לבקש אז רחמים, מדוע, שכשהוא הביא את הארון להכניס את זה לבית קה"ק כתוב במועד קטן שדבקו שערים זה בזה, שהשערים דבקו בזה בזה וא"א היה להכנס ולהכניס את הארון לבית קה"ק, ועל כן זה היה בקשת רחמים של שלמה המלך שיוכל להכניס את הארון ועל כן כיון שהוא אמר את זה דווקא בזמן שהיה צריך בקשת רחמים מיוחדת על כן גם כן אנחנו רק אומרים את זה בזמן של בקשת רחמים מיוחדת וזהו יום

מה שגורם להם שהם מתרעמים על הקב"ה שכאילו הוא הפיך ממדותיו כאילו הוא מתנהג באכזריות, זו היא ברכה מיוחדת ותפלה מיוחדת שאנחנו מתפללים שהקב"ה ישפוט אותם בדעתו בחמלה ובחנינה, אומר הר' יונה שזהו גם הכוונה כשאנחנו מתפללים השיבה שופטינו זהו ג"כ הכוונה שאנחנו אומרים והסר ממנו יגון ואנחה שיש לנו בגלות וימלוך עלינו לבדו ברחמים בצדק ובמשפט, שגם המשפט שלו יהיה בצדק וברחמים וידון אותנו לפי הגלות ולא לפי המעשים שהיינו בחמלה וברחמים, כך הוא מסביר כאן את הפירוש של והתועים על דעתך ישפוטו, עכ"פ זהו החלק בהיינו שאנחנו אומרים כנגד השיבה שופטינו, ועל הרשעים תניף ידיך זהו כנגד ולמלשינים, וישמחו צדיקים זה כנגד על הצדיקים, בבנין עירך ובתקון היכלך זהו כנגד ועל ירושלים עירך ברחמים תשוב, ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך זהו כנגד את צמח דוד עבדך, ואח"כ מרם נקרא אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה זהו כנגד שמע קולנו.

וכך למעשה יוצא שהוא כולל את כל הברכות האמציעות הוא כולל בברכה אחת בברכת שומע תפילה והוא אומר ג' ברכות לפני כן וג' ברכות לאחר מכן, זוהי התפילה קצרה של ר' יהושע, כך סובר שמואל.

אומרת הגמרא לייט עלה אביי אמאן דמצלי הבינו שאביי כלל את מי שהיה מתפלל הבינו.

אומרים כאן התוס' שישנם גורסים שאביי קלל רק את אלו שהתפללו כדרך כלל הבינו אבל אלו שהתפללו הבינו בדרך שאז הדעה לא מיושבת להתפלל תפילה כמו שצריך אז ג"כ אביי הסכים שאפשר להתפלל הבינו, כך התוס' מביאים גירסא נוספת כאן בגמרא.

ממשיכה הגמרא אמר רב נחמן אמר שמואל אמר רב נחמן משמו של שמואל כל השנה כולה מתפלל אדם הבינו כל השנה כולה אדם יכול להתפלל הבינו אם הוא נמצא בדרך או אליבא דהמ"ד הראשון אפילו כשהוא לא נמצא בדרך, עכ"פ כל השנה כולה ראוי להתפלל הבינו, חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים, מדוע, מפני שצריך לומר הברלה בחונן הדעת שהרי במוצ"ש ויו"ט צריך לומר אתה חוננתנו ובסדר הבינו לא נכלל אתה חוננתנו על כן כיון שצריך לומר אתה חוננתנו א"א להתפלל תפילת הבינו.

שואלת הגמרא מתקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה מדוע א"א לומר ברכה מיוחדת המבדיל בין קדש לחול לאחר ג' הברכות הראשונות לפני שמתחילים את ההיינו נאמר ברכה מיוחדת של המבדיל בין קדש לחול ולאחר מכן נתחיל הבינו, מי לא תנן כפי שלמדנו במשנה רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה שר' עקיבא סובר שכל השנה כולה אתה חוננתנו לא נאמר בברכת חונן הדעת אלא אתה חוננתנו זו היא ברכה בפני עצמה שאומרים את זה ככרכה רביעית בפני עצמה ואליבא דר"ע במוצ"ש ויו"ט יש באמת תשע עשרה ברכות ולא י"ח ברכות, רבי אליעזר אומר בהודאה ר"א אומר במשנה שאומרים אתה חוננתנו בהודאה דהיינו במודים, עכ"פ כן כמו שר"ע אומר כך כל השנה אנחנו יכולים לומר כך במוצ"ש.

אומרת הגמרא אטו כל השנה כולה מי עבדינן כרבי

התענית, משא"כ ביום רגיל אנחנו אומרים רק י"ח ברכות. למעשה בעץ יהוסף בפירוש על עין יעקב הוא מביא כאן מדרש שאומר קצת אחרת ממה שרש"י מביא ממסכת מו"ק, שבמדרש כתוב ששלמה המלך עשה ארון של י' אמות והפתח של ביהמ"ק ג"כ היה בדיוק י' אמות וי' אמות לא יכול היה להכנס לתוך י' אמות, כתוב במדרש ששלמה המלך עמד והתבייש ולא ידע מה לעשות, ואז הוא עמד להתפלל וזה היה יומא דרחמי ששלמה המלך בקש רחמים מהקב"ה שירחיב את הפתח ויוכלו להכניס את הארון לבית קה"ק, על כן ג"כ אנחנו אומרים את זה רק ביוםא דרחמי.

ממשיכה הגמרא, למדנו במשנה רבי יהושע אומר רבי יהושע מעין שמנה עשרה ר' יהושע אומר שכל יום ויום אדם מתפלל דווקא מעין י"ח, שואלת הגמרא מאי מעין שמנה עשרה מה הכוונה בדברי ר' יהושע מעין י"ח.

אומרת הגמרא רב אמר מעין כל ברכה וברכה שהוא אומר כל ברכה וברכה בקיצור וחותרם את ברכת אותה ברכה, לדוגמא הוא אומר אתה חונן לאדם דעת ברוך אתה ה' חונן הדעת והוא משמיט את כל הקטע הבינתים, וכך בכל ברכה וברכה, זוהי דעתו של רב, ושמואל אמר שמואל אומר כך, דהיינו שמואל אומר שהוא לא אומר כל ברכה וברכה וחותרם בברכה אלא הוא אומר ברכה אחת ארוכה שהיא כוללת את כל הברכות כולן, והיינו כך, הבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך זהו כנגד אתה חונן לאדם דעת, ומו"ל את לבנו ליראתך זהו כנגד השיבנו, ותסלח לנו זה כנגד סלח לנו, להיות גאולים זה כנגד ראה בענינו, ורחקנו ממכאובינו זה כנגד רפאינו, ודשננו בנאות ארצך זה כנגד ברוך עלינו ברכת השנים, ונפוצותינו מארבע תקיבין זה כנגד תקע בשופר, והתועים על דעתך ישפטו זהו כנגד השיבה שופטינו.

מה הכוונה והתועים על דעתך ישפטו, מביא כאן רש"י שני פירושים, פירשו אחד אומר רש"י העוברים על דבריך, התועים על דעתך הכוונה אלו שעוברים על דבריך, דהיינו אלו שעוברים מדעתו של הקב"ה, ישפטו, אנחנו מתפללים שהקב"ה ישפוט אותם, זהו פירוש אחד, פירוש שני אומר רש"י והתועים על דעתך הכוונה התועים במשפט, אלה שהם שופטים שלא כמו שצריך והם טועים במשפט על דעתך ישפטו (קמץ תחת השין) דהיינו על דעת ישפטו (שוא תחת השין) דהיינו שהקב"ה ילמד אותם וכדי שהם ישפטו כן על דעתו של הקב"ה, דהיינו שעל דעתך הולך על ישפטו, לא והתועים על דעתך, אלא והתועים (אלו שהם שופטים בטעות) על דעתך ישפטו (שישפטו בדעת, דהיינו בדעתו של הקב"ה), כך מסביר כאן רש"י.

אבל הר' יונה מביא כאן פירוש מחודש מאד, והיינו שהוא אומר כך, והתועים, מה הכוונה התועים, אומר הר' יונה הם ישראל המטיחים דברים בזה הגלות הארוך, דהיינו בני"י שנמצאים בגלות המר הזה ואז הם מטיחים דברים כלפי מעלה שכאילו עזב הקב"ה אותם ואינו משגיח בם, על זה אנחנו מתפללים יהי רצון שישפטו (קמץ תחת השין) בדעתך, כלומר בידיעתך אומר הר' יונה אשר היא החמלה והחנינה מלשון וידע אלקים, דהיינו שאנחנו מתפללים שהקב"ה לא ישפוט אותם לפי מעשיהם אלא ישפוט אותם בחמלה ובחנינה, מדוע, שכיון שהם נמצאים בגלות הארוכה הזאת זה

עקיבא וכי כל השנה כולה אנחנו נוהגים כר"ע דהשתא נמי נעביד שגם עכשיו נעשה כך הרי כל השנה כולה אנחנו לא עושים ברכה מיוחדת על אתה חוננתנו א"כ ג"כ במוצ"ש ויו"ט אנחנו בגלל אותה סיבה לא עושים ברכה מיוחדת לאתה חוננתנו, ומסבירה הגמרא כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן ברבי עקיבא מדוע כל השנה כולה אנחנו לא נוהגים כר"ע בגלל שתמני סרי תקון שאנשי כנה"ג תקנו לנו י"ח ברכות, תשסרי לא תקון י"ט ברכות הם לא תקנו לנו, א"כ הכא נמי שבע תקון תמני לא תקון א"כ גם בברכת הביננו הרי תקנו לנו כאן ד' ברכות דהיינו ג' ראשונות ג' אחרונות והביננו, שמנה ברכות לא תקנו, על כן כיון שא"א לומר הביננו כיון שא"א לומר אתה חוננתנו בהביננו על כן א"א לומר את זה במוצ"ש ויו"ט.

שואלת הגמרא מתקיף לה מר זוטרא ונבללה מכלל מדוע לא נכלול את אתה חוננתנו בתוך הביננו ונאמר כך, הביננו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול הרי אפשר לכלול את זה בתוך הביננו ולפני שאנחנו נעבור לברכה שלאחרי הביננו אנחנו נאמר הביננו ה' אלקינו המבדיל בין קדש לחול וכך נמשך לדעת דרכך ומול את לבבנו וכך נאמר בהמשך.

אומרת הגמרא קשיא והגמרא נשאת בקושיא. ולמעשה אפילו שהגמרא נשאת בקושיא מ"מ נפסק כך להלכה שא"א לומר במוצ"ש ויו"ט תפילת הביננו, ואומר כאן הר' יונה שאפשר לומר טעם מדוע באמת אנחנו נוהגים כך לא לומר הביננו במוצ"ש ויו"ט בגלל שהרי הביננו זו היא ברכה שאנחנו כוללים בה כל ברכה וברכה, זוהי פסקה בפני עצמה, א"כ אם היינו כוללים בתוך הביננו את המבדיל בין קדש לחול האנשים היו יכולים לטעות שהמבדיל בין קדש לחול זו היא ג"כ ברכה בפני עצמה ועל כן אנחנו אומרים המבדיל בין קדש לחול בתוך הביננו שזהו קיצור של כל הברכות וזהו הטעם שאנחנו לא אומרים הביננו במוצ"ש ויו"ט.

ולמעשה בביאור הלכה בסימן ק"י הוא מביא שאנחנו בזמנינו נוהגים בכלל לא לומר הביננו והוא מביא כמה וכמה טעמים שם, אחד הטעמים הוא אומר שאם אנחנו באים לקצר מחמת חסרון ככוונה אנחנו עלולים לא להתפלל מעולם תפילה שלמה בגלל רוב הטרדה שיש לנו כיום בעוה"ר.

עכ"פ אומרת הגמרא אמר רב ביבי בר אבבי כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ מימות הגשמים, כמו שאמרנו קודם את ההלכה שאפשר תמיד להתפלל הביננו חוץ ממוצ"ש ויו"ט אומר ר"ב בר אבבי את אותה הלכה לענין ימות הגשמים שבימות הגשמים א"א להתפלל הביננו, מדוע, מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים כיון שצריך לומר ותן טל ומטר בברכת השנים על כן א"א לומר הביננו שבהביננו בנוסח אין לנו את ותן טל ומטר.

שואלת גם כאן הגמרא מתקיף לה מר זוטרא ונבללה מכלל הרי אפשר לכלול את זה בתוך תפילת הביננו ולומר כך, ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר, הרי אפשר להכליל את זה בתוך ברכת השנים שנמצאת בתוך הביננו.

אומרת הגמרא אתי לאטרודי האדם יכול להטרד בתפילתו אם הוא יצטרך להכניס מילים נוספות בתוך הביננו.

שואלת הגמרא אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי

לאטרודי אם כך הרי גם בחונן הדעת אפשר לומר את הטעם הזה א"כ מדוע קודם כשהגמרא שאלה מדוע לא כוללים את אתה חוננתנו בתוך תפילת הביננו הגמרא נשאה בקושיא הרי גם שם אפשר לתרץ את אותו התירוץ שאתי לאטרודי. אומרת הגמרא לא, אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד כיון שזה בתחלת הביננו שמה זה לא כל כך מטריד כמו שבאמצע הביננו, באמצע הנוסח הוא צריך להכניס מילים נוספות וזה מטריד את האדם משא"כ בתחלה זה לא מטריד, הכא כיון דאתיא באמצע צלותא מטריד כאן כיון שזה באמצע הביננו על כן זה מטריד וא"א לכלול ותן טל ומטר בתוך הביננו על כן א"א לומר כלל הביננו בימות הגשמים.

שואלת הגמרא מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה הרי אפשר לומר ותן טל ומטר בסוף הביננו ג"כ, אם אנחנו אומרים שבתחלה לא אתי לאטרודי א"כ כמו כן ג"כ בסוף לא אתי לאטרודי א"כ הרי אפשר לומר ותן טל בסוף הביננו בשומע תפילה, דאמר רבי תנחום אמר רב אסי שהרי ר' תנחום אמר משמו של רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים אדם שטעה ולא הזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בתחית המתים אז מחזירין אותו הוא צריך לחזור ולהתפלל י"ח, אבל שאלה בברכת השנים הוא טעה ולא אמר ותטו"מ בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה כיון שהוא עדיין יכול לומר את זה לפני שומע תפילה, וכמו כן למדנו ג"כ והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו אדם שלא אמר אתה חוננתנו בחונן הדעת ג"כ לא מחזירים אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס כיון שהוא עדיין יעשה הבדלה על הכוס ואז הוא כבר יבדיל בין קדש לחול על כן לא צריך לחזור ולהתפלל י"ח, א"כ הרי אנחנו רואים שג"כ לפני שומע תפילה זהו מקום לשאלת שנים, לבקש ותן טל ומטר, א"כ הרי אפשר לתקן שבהביננו שיאמר בסוף הביננו על כן כבר לא אתי לאטרודי.

אומרת הגמרא טעה שאני אה"נ אפשר לומר ותן טל לפני שומע תפלה אבל זה דווקא בטעה, כשהוא לא הזכיר את זה במקומו, אבל לכתחלה ללכת ולתקן שלומר ותן טל בסוף התפלה לפני שומע תפילה זהו לא מקומו ועל כן א"א לומר בתוך הביננו ותן טל ומטר ועל כן א"א לומר כלל הביננו בימות הגשמים.

ממשיכה הגמרא גופא למדנו אמר רבי תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו אם אדם לא אמר משיב הרוח ומוריד הגשם הוא צריך לחזור ולהתפלל י"ח, שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה אדם שטעה ולא אמר ותן טל ומטר הוא לא צריך לחזור ולהתפלל בגלל שהוא יכול לומר את זה בשומע תפלה, וכמו"כ והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס כיון שהוא עדיין יבדיל בביתו על הכוס על כן הוא לא צריך לחזור ולהתפלל, א"כ שואלת הגמרא מיתיבי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאדם שלא הזכיר מוריד הגשם צריך לחזור ולהתפלל י"ח, וכמו"כ גם כן למדנו שאלה בברכת השנים

יהושע בן לוי מעה ולא הזכיר של ראש חדש בעבודה אדם שטעה ולא הזכיר את ר"ח ברצה, ההלכה היא חוזר **לעבודה** הוא צריך לחזור לעבודה, מה הכוונה חוזר לעבודה בשעה של הזכיר בעבודה, מדייק מכאן הר' יונה שאם הוא נזכר מיד אחרי שהוא אמר את ברכת המחזיר שכינתו לציון אפילו לפני שהוא התחיל עדיין מודים, לפני שהוא התחיל את ברכת ההודאה, מ"מ הוא כבר צריך לחזור לעבודה, זה הכוונה כאן טעה ולא הזכיר של ר"ח בעבודה הוא לא הזכיר את זה ברצה חוזר לעבודה אפילו שהוא נזכר מיד אחרי שהוא גמר את העבודה לפני שהוא התחיל הודאה, לפני שהוא התחיל מודים, מ"מ הוא צריך לחזור לעבודה, וזהו למעשה דלא כראבי"ה שהראבי"ה פוסק שכל זמן שהאדם לא התחיל את הברכה שלאחריה זה עדיין לא נחשב שהוא עזב את הברכה והוא עדיין יכול לומר יעלה ויבוא במקומו דהיינו מיד אחרי שהוא אמר המחזיר שכינתו לציון, וכך פוסק ג"כ המחבר בשו"ע כהראבי"ה, אבל הר' יונה מדייק כאן מן הגמרא שאם לא כן מה הכוונה הזכיר של ר"ח בעבודה חוזר לעבודה שהרי אנחנו רואים שהבבא שלאחר מכן זה נזכר בהודאה חוזר לעבודה שאם הוא נזכר במודים הוא צריך לחזור לרצה א"כ מה הכוונה לא אמר בעבודה חוזר לעבודה על כרחך שהוא נזכר לפני מודים ג"כ הוא צריך לחזור לעבודה, כך מדייק כאן הר' יונה.

הצל"ח יש לו כאן אריכות גדולה מאד כדי להסביר את הגמרא כפי הראבי"ה, ובמ"ב הוא נשאר למעשה בצ"ע על הראבי"ה.

עכ"פ אומרת הגמרא **נזכר בהודאה חוזר לעבודה** אם הוא נזכר במודים הוא צריך לחזור לרצה, **בשים שלום חוזר לעבודה** אם הוא נזכר בשים שלום הוא ג"כ צריך לחזור לרצה, **ואם סיים חוזר לראש** אם הוא כבר סיים אותה תפלה אז הוא צריך לחזור לראש, צריך לחזור לתחלת י"ח.

אומרת הגמרא **אמר רב פפא בריה בנו דרב אחא בר אדא הא דאמרן סיים חוזר לראש** זה מה שאמרנו עכשיו שאם הוא כבר סיים את תפלתו והוא לא הזכיר יעלה ויבא בר"ח הוא צריך לחזור לראש התפלה **לא אמרן** מתי זה אמור **אלא שעקר רגליו** שהוא כבר עקר ועשה עושה שלום ועשה ג' פסיעות לאחוריו, **אבל לא עקר רגליו** אבל כל זמן שהוא עדיין לא עשה ג' פסיעות לאחוריו חוזר לעבודה זה עדיין לא נחשב שהוא סיים את תפילות והוא יכול לחזור לרצה ולא צריך לחזור לתחלת י"ח, **אמרן ליה מנא לך הא** שאלו אותו מנין לך את ההלכה הזאת שכל זמן שהוא עדיין לא עקר רגליו זה עדיין לא נחשב שהוא סיים את תפילתו, **אמר לחו מאבא מרי שמיע לי שמעתי את זה מאבי ואבא מרי מרב** ואבי שמע את זה מרב, על כן הוא אמר את זה בשמו של רב שכל זמן שעדיין לא עקר את רגליו זה עדיין נחשב שלא סיים את תפילתו והוא יכול לחזור לרצה.

אומרת הגמרא **אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן עקר רגליו חוזר לראש** זה שאמרנו שכשהוא כבר עקר את רגליו הוא צריך לחזור לראש, לתחלת י"ח, **לא אמרן** לא אמרנו כך **אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו** דהיינו עקירת רגלים נחשב לסיום התפילה כל זמן שהוא כבר לא רגיל לומר תחנונים אחרי תפלתו, **אבל רגיל לומר תחנונים**

מחזירין אותו שאדם שלא אמר ותן טו"מ ג"כ צריך ולהתפלל י"ח, ורק והבדלה **בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס** רק על הבדלה לא צריך לחזור כיון שהוא עדיין יכול לומר הבדלה על הכוס על כן הוא לא חוזר, הרי שיש לנו סתירה בין שתי ברייתות, שבברייתא אחת אנחנו למדנו שאם אדם לא הזכיר ותן טו"מ הוא לא צריך לחזור כיון שהוא עדיין יכול לומר בשומע תפלה וכאן למדנו בברייתא שהוא כן צריך לחזור ולהתפלל ועל אף שהוא עדיין יכול לומר את זה בשומע תפלה.

אומרת הגמרא **לא קשיא הא ביחיד הא בצבור** יש נ"מ בין תפלה ביחיד לתפלה בצבור, דהיינו, שאדם שביחיד התפלל ולא הזכיר ותן טו"מ הוא ודאי צריך לחזור ולהתפלל כמו בברכת השנים, אלא **בצבור** אם אדם מתפלל בצבור והוא לא הזכיר ותן טו"מ הוא לא צריך לחזור **מאי מעמא, לא משום דשמעה משליח צבור** כיון שהוא שמע את זה מש"ץ, ועל כן הוא יוצא ידי חובתו ע"י שליח הצבור, אומרת הגמרא **א"כ אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה, מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה**, א"כ יוצא שהברייתא הראשונה שאומרת שהוא לא צריך לחזור ולהתפלל הרי הברייתא היתה יכולה לומר שלא הוא שלא צריך לחזור ולהתפלל בגלל שיכול לאמרה בשומע תפילה, הרי מדובר שם בתפלה בצבור א"כ הטעם היה צריך להיות כתוב בגלל שהוא אח"כ ישמע את זה משליח צבור והוא יוצא ידי חובתו ע"י הש"ץ ועל כן הוא לא צריך לחזור ולהתפלל.

אלא באמת אומרת הגמרא **אידי ואידי ביחיד שניהם מדברים ביחיד ולא קשיא הא דאדכר קודם שומע תפלה** - דף כ"ט ע"ב

הא דאדכר בתר שומע תפלה שיש הבדל מתי הוא נזכר, אם הוא נזכר קודם שומע תפלה אז באמת הוא לא צריך לחזור ולהתפלל י"ח שהוא יכול להזכיר ותן טו"מ לפני שומע תפלה משא"כ כשהוא כבר נזכר לאחרי שומע תפלה שאז הוא כבר לא יכול להזכיר ותן טו"מ אז הוא צריך לחזור לראש אז הוא צריך לחזור ולהתפלל י"ח.

התוס' כאן בד"ה טעה בעמוד ב' מביאים שלמעשה נפסק כך ג"כ להלכה גם האוקימתא הראשונה כאן שאדם שמתפלל בצבור וטעה בתפלתו כך שהוא צריך לחזור ולהתפלל י"ח איזה טעות שלא תהיה שהיא גורמת לו להצטרך ולחזור ולהתפלל אם הוא מתפלל בצבור הוא יכול לשמוע מן הש"ץ וכך לצאת ידי חובתו, אלא שאז הוא צריך לדייק ולשמוע כל אות ואות של תפלה מפי החזק ואז הוא יוצא ידי חובתו, ולמעשה זה נפסק ג"כ בשו"ע בסימן קכ"ד בסעיף י' שכך היא ההלכה שאדם יכול לצאת ידי חובתו מן הש"ץ דהיינו לא לכתחלה להתפלל ולצאת מן הש"ץ שזה נתקן דווקא למי שאינו בקי אבל אדם שכבר התפלל וצריך לחזור ולהתפלל יכול לצאת ידי חובתו מן הש"ץ.

אלא שבמ"ב הוא מביא מן האחרונים שהיום בזמנינו עדיף לו לאדם לחזור ולהתפלל כיון שקשה לכוון את דעתו לשמוע מהש"ץ כל מילה ומילה על כן עדיף לחזור ולהתפלל, כך הוא מביא במ"ב בשם האחרונים.

ממשיכה הגמרא **אמר רבי תנחום אמר רב אסי אמר רבי**

אחר תפלתו אבל אם הוא רגיל עדיין לומר תחנונים אחרי תפלתו אז אפילו שהוא כבר עקר את רגליו מ"מ חוזר לעבודה שעקירת רגלים כזה ג"כ לא נחשבת לסיום התפלה כיון שהוא רגיל לומר תחנונים לאחר מכן אז עדיין הוא לא סיים את התפלה והוא עדיין יכול לחזור לעבודה, זהו איכא דאמרי אחד בשמו של רנב"י, **איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק** א"ד אחר אומר משמו של רנב"י **הא דאמרן כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה** מה שאמרנו שכשהוא לא עקר את רגליו זה עדיין לא נחשב שהוא סיים את תפלתו והוא יכול לחזור לרצה **לא אמרן** מתי כשהוא לא עקר את רגליו זה נחשב שהוא עדיין לא סיים **אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו** זה רק כשהוא עדיין לומר תחנונים אחר תפלתו אז כל זמן שהוא לא עקר את רגליו עדיין הוא נחשב באמצע תפלתו שהרי הוא רגיל לומר תחנונים **אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו** אבל אם הוא לא רגיל לומר תחנונים אחרי התפלה חוזר **לראש** אפילו שלא עקר את רגליו.

דהיינו יש לנו כאן מחלוקת מן הקצה אל הקצה בין שני האיכא דאמרי, שא"ד אחד אומר שעקירת רגלים נחשבת לסיום רק באופן שהוא לא רגיל לומר תחנונים אבל אם הוא רגיל לומר תחנונים אז עקירת רגלים ממש ג"כ לא נחשב לסיום, והא"ד השני אומר שכל מה שאנחנו אומרים שכשלא עקר רגליו זה עדיין לא נחשב סיום זה רק בשעה שהוא נוהג לומר תחנונים אבל אם הוא לא אומר תחנונים אז אפילו שהוא לא עקר את רגליו אם הוא רק סיים את תפלתו זה כבר נחשב שהוא סיים והוא צריך לחזור לראש.

התוס' כאן מביאים שהרב אלפס פוסק באמת כך כמו הא"ד השני שמתי אנחנו אומרים שכשהוא סיים זה לא נחשב לסיום רק בשעה שהוא עדיין רגיל לומר תחנונים משא"כ אם הוא לא רגיל לומר תחנונים אז אם הוא רק סיים את התפלה זה כבר אומר כאילו שהוא עקר את רגליו והוא כבר צריך לחזור לראש התפלה.

ממשיכה הגמרא **רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו'** אדם שעושה את תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים, שואלת הגמרא **מאי קבע** מה הכוונה קבע, אומרת הגמרא **אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא** אמר ר"י בר אידי בשמו של ר' אושעיא **כל שתפלתו דומה עליו כמשוי אדם שהתפלה דומה עליו כמו משא**, דהיינו שהוא מתפלל רק בגלל שהוא מצווה להתפלל, הוא לא מתכוון כדי לבקש את הצרכים שלו, שהוא מצד עצמו אין לו את הרגש ללכת ולבקש את צרכיו מן הקב"ה, ללכת ולומר שבחיים לפני הקב"ה, אלא הוא עושה את זה רק בגלל שהוא מצווה והוא רוצה להפטר מזה, זה נקרא קבע ואדם שמתפלל את התפלה בצורה כזאת כפי שרש"י מסביר כאן לשון קבע חוק קבוע הוא עלי להתפלל וצריך אני לצאת ידי חובתי זה נקרא דומה עליו כמשוי אז אין תפלתו מקובלת כיון שזה לא תחנונים, ורבנן **אמרי רבנן** אומרים סברא אחרת מה הכוונה קבע **כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים** דהיינו לא איכפת לנו שזה כן נחשב כמשוי, לא איכפת לנו שהוא עושה את זה לא בגלל שהוא רוצה אלא בגלל שהוא מצווה אבל הוא צריך לומר את זה בנחת, בלשון תחנונים, דהיינו כמו עני בפתח.

ולמעשה זה מובא גם כן בשו"ע שני ההלכות האלה והמ"ב מביא בשם האחרונים שצריך מאד להזהר בשני הדעות כאן כיון שישנם דעות שאם האדם מתפלל או כמשוי דהיינו הוא התפלל כמצווה או שהתפלל שלא בלשון תחנונים דהיינו לא בנחת לא כמו עני בפתח או ישנם כאלה שסוברים שהוא צריך לחזור ולהתפלל, על כן אומר המ"ב אפילו שלהלכה הוא פוסק שלא צריך לחזור ולהתפלל והוא לא פוסק כאותם אחרונים אבל צריך מאד מאד להזהר שיתכן שהאדם לא יוצא ידי חובתו בתפלתו אליבא דאותם אחרונים אם הוא התפלל דהיינו אפילו שהוא מתפלל כבר בלשון תחנונים והוא מתפלל כעני בפתח אבל הוא מתפלל רק בגלל שהוא מצווה ולא בגלל שהוא עצמו מכון את לבו לבקש את צרכיו מן הקב"ה אז יתכן שהוא לא יוצא ידי חובתו בתפלתו.

עוד אומרת הגמרא רבה ורב יוסף **דאמרי תרווייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר מה נקרא תפלת קבע** אדם שהוא לא יכול לחדש בתפלתו שום דבר, אומר כאן רש"י שהכוונה שהוא מתפלל את אותה התפלה, כמו שהוא התפלל היום כך הוא התפלל גם אתמול וכמו"כ הוא יתפלל ג"כ מחר, שאין לו שום תוספת של בקשה כאן, זה נקרא תפלת קבע, אומרת הגמרא **אמר רבי זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא** אני יכול לחדש תמיד בתפלתי יש לי מה לחדש בתפלתי יש לי תמיד הרגשה נוספת של בקשה אבל **ומסתפינא דלמא מטרידנא** אני מפחד שמה זה יפחיד אותי שע"י שאני אחדש בזה דבר אני לא אדע להיכן לחזור בתפלתי, כך מסביר כאן רש"י, ועל כן הוא לא מחדש אלא הוא מתפלל כל יום את אותו הנוסח.

אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו הם אומרים פירוש אחר בתפלת קבע, כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה אדם שלא מתפלל בבקר עם הנץ החמה ובערב בסמוך לשקיעת החמה, מדוע, **דאמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה** שיש מצוה מיוחדת להתפלל עם ביאת השמש בבקר וכמו"כ עם צאת השמש בערב, **ואמר רבי זירא מאי קראה** מנין זה נלמד, שכתוב בפסוק (תהלים ע"ב) **ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים** ייראוך עם שמש הכוונה על תפלת הבוקר עם ביאת השמש ולפני ירח דור דורים זו הכוונה על תפלה המנחה, ומסביר כאן רש"י מדוע זה נקרא תפלת קבע, שהאדם לא מקפיד למצוא דווקא את הזמן המתאים לתפלה, בבקר מיד עם שעת המצוה שאז זהו המצוה המהודרת של תפלת שחרית זה מיד עם נץ החמה, וכמו"כ הוא לא מחפש את העת רצון בתפלת המנחה שהעת רצון של תפלת המנחה זהו סמוך לשקיעת החמה זה מראה שתפלתו היא קבועה שהוא לא מחפש את הזמן המתאים ועל כן אין תפלתו תחנונים, אבל אומרת הגמרא **ליימי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה** שבמערבא היו מקללים את מי שמתפלל עם דמדומי חמה **מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה** שעתא שכיון שהוא מאחר את התפלה עד סמוך לשקיעת החמה הוא עלול להפסיד לגמרי את זמן התפלה ועל כן היו מקללים את מי שמאחר את תפלתו עד לשקיעת החמה.

ממשיכה הגמרא למדנו במשנה **רבי יחושע אומר המהלך במקום סכנה** שאדם שנמצא במקום סכנה והגיע זמן התפלה

כאילו אומרים אתה תעשה אתנו את המשפט אבל אל תתן לאחרים לשפוט בנו, וזה מה שהוא אומר במקום גדודי חיה ולסטים והטוב בעיניך עשה תעשה אתה אתנו כל מה שאתה רוצה ושלא נפול בידי חיות ולסטים, ברוך אתה ה' שומע תפלה זוהי התפלה קצרה שהוא צריך להתפלל במקום גדודי חיה, רבי יהושע אומר נוסח תפלה אחרת, שמע שועת עמך ישראל שועה זהו לשון יותר חזק של תפלה, זה תפלה עם גניחה ביחד אומר רש"י, ועשה מהרה בקשתם ברוך אתה ה' שומע תפלה.

בביאור הגר"א כאן הוא מביא שבתוספתא לא נגרס המימרא כאן של ר' יהושע, ולמעשה באמת קשה מאד, אם אנחנו כן גורסים את ר' יהושע כאן הרי לכאורה זו היא סתירה עם ר' יהושע של משנתנו שר' יהושע אצלנו במשנה אומר שאדם שנמצא במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה והוא אומר את הנוסח שקודם אמרנו הושע ה' את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך, וכאן הוא אומר שמע שועת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם א"כ הרי זה סותר ר' יהושע כאן עם ר' יהושע דמשנתנו, אומר המעדני יו"ט שזהו באמת שני תנאים אליבא דר' יהושע, שיש תנא אחד בדעתו של ר' יהושע כפי שמוכח אצלנו במשנה ותנא אחר בשמו של ר' יהושע אומר את הנוסח כאן של שמע שועת עמך ישראל, אבל כפי שכבר הזכרנו הביאור הגר"א מביא שתוספתא בכלל לא נגרס כאן הדיעה של ר' יהושע.

רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם ברוך אתה ה' שומע תפלה לא שמע שועת עמך ישראל אלא שמע צעקת עמך ישראל, אחרים אומרים וזוהי באמת הגירסא שנפסקת להלכה צרכי עמך ישראל מרובין דהיינו הצרכים שלנו הם מרובים מאד, ודעתם קצרה דעתם של האנשים קצרה מלבקש ממך את כל הצרכים שלהם, על כן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה ברוך אתה ה' שומע תפלה דהיינו כאילו אומרים הקב"ה אתה הרי יודע מהו מחסורינו אתה הרי יודע מה אנחנו צריכים כדי פרנסתנו ועל כן תן אתה לנו את כל מחסורינו שאנחנו דעתנו קצרה מלבקש את כל מחסורינו. אומרת באמת הגמרא אומר רב הונא הלכה באחרים שההלכה באמת נפסקת באחרים שזוהי באמת התפלה קצרה שאדם מתפלל כשהוא נמצא במקום סכנה במקום גדודי חיה ולסטים.

ממשיכה הגמרא אומר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא רב יהודה שהוא היה אחיו של רב סלא חסידא אמר לו אליהו הנביא לא תרתח ולא תחמי דהיינו אל תכעס וע"כ לא תגיע לידי חטא, שכשאדם כועס הוא דומה כאילו אין לו אלוקה ועל כן הוא מגיע לידי חטא, וכמו"כ הוא אמר לו לא תרוי ולא תחמי מסביר כאן רש"י לא תרוי הכוונה לא תשתכר ביין שגם השכרות ג"כ מביאה לידי חטא, הרי יונה מסביר כאן לא תרוי לא מלשון שתית יין אלא אל תשביע את עצמך בהרבה מעדנים שכהאדם משביע את עצמו במעדנים זה ג"כ מביא אותו לידי חטא שעי"ז הוא מרגיש את עצמו בעל גאווה ועי"ז הוא מגיא לידי חטא, ובשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא לפני שאתה יוצא לדרך תמלך

מתפלל תפלה קצרה וכו' ואומר הושע ה' את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך ברוך את ה' שומע תפלה, זה מה שלמדנו במשנה, שואלת הגמרא מאי פרשת העבור מה הכוונה בתפלתו של ר' יהושע בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך מה הכוונה פרשת העבור, אומרת הגמרא אומר רב חסדא אומר מר עוקבא אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם בכעס כאשה עוברה כמו אשה העוברה שהיא מתמלאת, יהיו כל צרכיהם לפניך אפילו באותה שעה ג"כ תדאג לצרכיהם.

שואל כאן כבר המהרש"א מדוע צריך שיהיה כתוב שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה הרי גם אפשר לומר שפרשת העבור הכוונה מתמלא עליהם עברה, שעבור הוא מלשון כעס, אומר המהרש"א שכנראה הם למדו שבמלה עבור א"א להכניס במלה עבור בתרגום המלולי של זה א"א להכניס את המלה עברה את המלה כעס ועל כן בהכרח שמדובר כאן כאשה עוברה שעבור יכול להיות הכוונה כאשה עוברה ועל כן זו היא הכוונה בתפלתו של ר' יהושע.

איכא דאמרי אומר רב חסדא אומר מר עוקבא אחרים אומרים בשמו של ר"ח במשו של מר עוקבא אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך שמה הכוונה פרשת העבור שבשעה שהם עוברים על ד"ת יהיו כל צרכיהם לפניך, והרי אנחנו רואים אומר המהרש"א שעבור יכול להיות לזה שני תרגומים, או מלשון עובר מלשון אשה מעוברת או מלשון עובר מלשון שהם עוברים על ד"ת, וא"כ אומר המהרש"א יהיה הכוונה בכל פירוש העבור בכל הפירושים שאנחנו יכולים לשים על עבור, בין בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה ובין בשעה שהם עוברים על ד"ת בכל הפירושים של המלה עבור יהיו כל צרכיהם לפניך.

אומרת הגמרא תנו רבנן המהלך במקום גדודי חיה ולסטים אדם שהולך בדרך ויש שם סכנה מחמת חיות וכמו"כ מחמת לסטים מתפלל תפלה קצרה אז הוא צריך להתפלל תפלה קצרה, והיינו מדובר בשעה שהגיע זמן התפלה והוא לא יכול להתפלל את התפלה של י"ח מחמת סכנת החיות והלסטים על כן הוא מתפלל תפלה קצרה, ואיזה היא תפלה קצרה אומרת הגמרא רבי אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל מסביר כאן רש"י שבשמים ממעל הרי הם אינם בני חטא על כן הקב"ה יכול לעשות אתם את רצונו דהיינו כיון שאינם בני חטא על כן רצונו של הקב"ה לעשות אתם הוא תמיד לטובה, שהרי לא שייך שהקב"ה יהיה בכעס עליהם שהרי אינם בני חטא, על כן הוא מתפלל עשה רצונך בשמים ממעל, שאת רצונך שזהו הדין, תעשה בשמים ממעל שהם אינם בני חטא, ותן נחת רוח ליראיך מתחת אבל יראי ה' שהם למטה בעוה"ז תן להם נחת רוח, תניח להם שהם יוכלו לעבוד אותך בנחת דהיינו תניח להם מחיות ומלסטים שלא יוכלו לפגוע בהם, והטוב בעיניך עשה מה הכוונה והטוב בעיניך עשה, אומר רש"י שהכוונה כך, כמו שמצאנו בשופטים אומר רש"י שכשבני ישראל היו לחוצים הם התפללו להקב"ה חטאנו עשה אתה לנו ככל הטוב בעיניך אך הצילנו מיד השונאים, דהיינו נפול בידך ולא ביד שונאנו,

את עצמו ביחד עם הצבור, לא להתפלל על עצמו בלשון יחיד אלא להתפלל בלשון רבים, ועל זה אומרת הגמרא היכי נימא, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו' בלשון רבים כיון שהוא צריך לשתף את עצמו ביחד עם הצבור, וזהו כאן הלשון של רש"י, רש"י אומר לשתף אינש אומר רש"י אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת כיון שהוא כולל את הצבור ביחד.

מסביר כאן הצ"ח מדוע רש"י נקט את הלשון אל יתפלל תפלה קצרה, הרי כאן מדובר על תפלת הדרך מדוע רש"י נוקט כאן בלשונו אל יתפלל תפלה קצרה, מסביר כאן הצ"ח שהרי לכאורה היה קשה הרי אנחנו רואים בתפלתו קצרות הקודמות שכולם מדובר שם בלשון רבים, מדוע באמת כאן היה הו"א בגמרא שהתפלה היא בלשון יחיד, מסביר הצ"ח שכל התפלות הקודמות מדובר שהאדם נמצא במקום גודי חיה ולסטים או במקום סכנה על כן פשוט שהאדם צריך לחפש זכויות כדי להנצל מן הסכנה שאז השטן מקטרג, ועל כן הוא צריך למצוא זכויות ולשתף את עצמו בהדי צבורא, משא"כ כאן שהאדם מתפלל תפלת הדרך ג"כ כשהוא הולך בדרך רגילה מחוץ לעיר על אף שלא ידוע שם סכנה מיוחדת היה כאן הו"א בגמרא שכאן הוא כבר לא צריך להתפלל בלשון רבים הוא לא צריך לחפש זכויות מיוחדות אלא יכול להתפלל ג"כ בלשון יחיד, על זה בא אביי ואומר לעולם לישתף אינש בהדי צבורא, וזה הכוונה כל תפלה קצרה שלא תהיה בין אם זה במקום סכנה ממש בין אם זה לא במקום סכנה אבל עכ"פ זוהי תפלה קצרה כיון שהאדם נמצא בדרך זה כבר מספיק סיבה שהוא צריך לחפש זכויות ולשתף את עצמו ביחד עם הצבור, א"כ זהו כאן הדיוק ברש"י שאביי לא התכוון דווקא לתפלת הדרך, הוא אמר אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד שכל תפלה קצרה שהיא צריך תמיד להתפלל בלשון רבים ולשתף את עצמו ביחד עם הצבור.

עוד מוסיף כאן הצ"ח, לפי מה שהצ"ח ביאר קודם שכל מה שאליהו הנביא אמר לו לרב יהודה אחיו של רב סלא חסידא שיתפלל תפלת הדרך הכוונה שהוא במדרגה הזאת שהוא יכול לדעת ע"י תפלת הדרך אם לצאת לדרך או לא לצאת לדרך, א"כ אומר הצ"ח האדם כזה שהוא ע"י תפלתו רוצה לדעת אם תפלתו שגורה בפיו או לא הוא צריך דווקא להתפלל בלשון יחיד, מדוע שהרי אם הוא יתפלל בלשון רבים א"כ יתכן שתפלתו לא שגורה בפיו לא בגללו אלא בגלל האחרים שהוא שתף אותם ביחד בתפלתו שהוא לא יכול לדעת לגבי מי כן מועילה תפלתו ולגבי מי לא מועילה תפלתו, על כן יתכן שתפלתו לא תהיה שגורה לא מחמת עצמו אלא מחמת אחרים, על כן אם הוא רוצה לדעת הוא וודאי צריך להתפלל בלשון יחיד, ועל כן זה היה הדעה הראשונה בגמרא שאליהו הנביא אמר לו להתפלל תפלת הדרך הכוונה באמת בלשון יחיד, בא אביי ואומר שלעולם לשתף אינש בהדי צבורא שכל הצבור שהם אינם בדרגה הזאת שהם יודעים ע"י התפלה אם לצאת לדרך או לא לצאת לדרך שהרי הם אפילו אם הם יתפללו בלשון יחיד ג"כ לא יודע להם אם לצאת או לא לצאת על כן ודאי להם טוב יותר להתפלל בלשון רבים כדי לשתף את עצמם ביחד עם הצבור

בהק"ה וצא.

שואלת הגמרא מאי המלך בקונך וצא מה הכוונה תמלך כאילו תבקש רשות מהקב"ה ורק כך תצא לדרך, אומרת הגמרא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך מה הכוונה המלך בקונך וצא, הכוונה שיאמר תפלת הדרך.

שואל כאן כבר הצ"ח וכי ע"י שהוא יאמר תפלת הדרך זה נקרא המלך בקונך, זה נקרא נטילת רשות מן הקב"ה וכי איך הוא ידע אם הקב"ה באמת כן נותן לו רשות או שהוא לא נותן לו רשותו הרי זו היא נקראת תפלת הדרך ולא המלך בקונך, אומר הצ"ח שהכוונה כאן כמו שר' חנינא בן דוסא אמר שכשתפלתו שגורה בפיו אז הוא יודע שתפלתו נתקבלה משא"כ כשתפלתו לא שגורה בפיו אז הוא לא יודע אם תפלתו נתקבלה, על כן אומר כאן הצ"ח זו היא הכוונה כאן שאליהו הנביא אמר לו לרב יהודה שאתה ג"כ ראוי לכך שע"י שתתפלל תפלת הדרך ותראה אם תפלתך שגורה בפיו תצא לדרך שאז הכוונה שתפלתך מקובלת וכאילו יש לך רשות באמת לצאת לדרך, משא"כ אם תפלתך לא תהיה שגורה בפיו אז באמת אל תצא לדרך, זה מה שאליהו כאן בא לומר לו לרב יהודה הוא בא לחדש לו שהוא באמת ראוי לכך שהוא באמת ג"כ נמצא בדרגה הזאת שאם תפלתו תהיה שגורה בפיו זה נקרא באמת שתפלתו מקובלת ועל כן הוא יכול לצאת לדרך.

עוד אומרת הגמרא ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך שכל אדם צריך כשהוא יוצא לדרך הוא צריך להתפלל תפלת הדרך, וזה מה שבאמת הצ"ח אומר שכל אדם צריך להתפלל תפלת הדרך אבל אליהו הנביא בא לחדש לו לרב יהודה שהוא יכול גם לדעת ע"י תפלת הדרך אם לצאת או לא לצאת.

שואלת הגמרא מאי תפלת הדרך מה הכוונה תפלת הדרך מהו הנוסח של תפלת הדרך, אומרת הגמרא יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום הגמרא עכשיו נקטה שתפלת הדרך צריך להאמר בלשון יחיד ועל כן הגמרא אומרת שתוליכני לשלום, ודווקא לשלום בלמ"ד שכידוע תפלה לאדם חי כשמברכים אותו צריך לברך אותו עם למ"ד לשלום, ורק לנפטר אומרים תנוח בשלום, על כן הנוסח כאן שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך, כאן לפני ותצילני מכך וכו' מוסיף הביאור הגר"א ותחזיריני לביתי לשלום שכאן צריך לומר ותחזיריני לביתי, וכידוע נפסק שאם האדם מתכוון לחזור באותו היום הוא באמת מכניס כאן את המילים ותחזיריני לביתי לשלום, ותשלח ברכה במעשי ידי בביאור הגר"א כאן המילים האלה ותשלח ברכה במעשה ידי כותב הגר"א שהתיבות האלה מחוקים, כנראה בגלל שזה לא שייך לתפלת הדרך שזוהי ברכה צדדית שלא נוגע לסכנות הדרך, וכמו כן ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי והביאור הגר"א כאן מוסיף כי אתה שומע תפילת כל פה, ברוך אתה ה' שומע תפלה, זוהי תפלת הדרך, בלשון יחיד.

אומרת הגמרא אמר אביי לעולם

- דף ל' ע"א

לישתף אינש נפשיה בהדי צבורא האדם צריך תמיד לשתף